

Мельниченко Олександр Анатолійович,

Харківський національний медичний університет, Харків

Дегтярєва Ія Олександрівна,

ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних

наук України, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Перед Україною час від часу постають усе нові й нові виклики, для належного реагування на які необхідно дедалі більше ресурсів, серед яких чільне місце належить гарно підготованим фахівцям. Саме тому заклади вищої освіти (далі – ЗВО) «нині мають стати локомотивом економічного розвитку й прогресу країни, готуючи висококваліфікованих та іноваційно підкованих кадрів» [1, с. 141], чийі знання і навички відповідають запитам не лише сьогодення, а й будуть актуальними у найближчому майбутньому, оскільки є «запорукою підвищення рівня добробуту населення» [3]. Передумовою успіху є добре налагоджена співпраця зі стейкхолдерами, наявність сучасної матеріально-технічної бази і колективу однодумців, які спроможні та умотивовані забезпечити збалансований розвиток ЗВО. Ключова роль у цьому процесі належить викладачам, які «мають мати не лише високий рівень професійних знань та вмінь, а й володіти прогресивними технологіями навчання і виховання, уміти працювати в єдиному інформаційному середовищі, розробляти нові технології освітнього процесу, бути чутливим до нових реалій та тенденцій суспільного розвитку, сприяти забезпеченню якості вищої освіти, конкурентоспроможності фахівців, просувати українську вищу освіту до світового освітнього простору» [2, с. 123]. Також від професійної майстерності викладачів – «досягнення взірця педагогічної діяльності, що характеризується досвідом і досконалістю педагогічних дій, наявністю авторського «почерку»» [2, с. 130] – залежить якість освітнього процесу, а з тим – соціальні та

економічні показники функціонування ЗВО. Але викладачами (тим паче, професійно майстерними) не народжуються, а стають; ба більше, для цього необхідно витратити чимало часу, сил і коштів. Тому доречним убачається огляд особливостей формування професійної майстерності викладача ЗВО.

Передусім зазначимо, що у своїй еволюції викладач має пройти такі рівні:

1. Знаю – вивчення теоретичних основ освітнього компонента (далі – ОК).
2. Розумію – з'ясування причинно-наслідкових зв'язків елементів ОК.
3. Вмію – опанування базовими навичками, пов'язаними з ОК.
4. Використовую – застосування набутих навичок, пов'язаних з ОК.
5. Навчаю – допомога здобувачам вищої освіти отримати необхідні знання та набути корисні навички.
6. Вдосконалюю – розвиток методологічного забезпечення (зокрема, пропонування авторських тлумачень, класифікацій, методик, механізмів, ОК...).

Також слід наголосити, що контингент викладачів-початківців формується з числа випускників магістратури та/або аспірантури ЗВО (їхньою сильною стороною, почасти, є розвинені 1–3 вищенаведені рівні), та осіб, які мають певний практичний досвід роботи за спеціальністю (4 рівень). Означене може стати вирішальним чинником, коли мова йде про добір викладачів «теоретичних» чи «прикладних» ОК. Але у будь-якому разі, доки не буде достатньою мірою опановано, щонайменше, «перші три рівні», викладача-початківця самостійно не варто допускати в аудиторію. Звісно, дехто/подеколи застосують метод «хочеш жити – вплинеш», але у цьому разі високою є ймовірність репутаційних втрат як викладача-початківця, так і кафедри та ЗВО. Звісно, рішення про «допуск» приймається як з урахуванням потреб кафедри (наявність вакансії), так і зважаючи на професійні (оволодіння теоретичними та практичними аспектами ОК) та особистісні (вмотивованість, бажання і здатність навчити здобувачів вищої освіти) характеристики викладача-початківця. Але цьому, все ж, мають передувати наступні дії учасників цього процесу:

– *ЗВО*: 1) сприяти залученню молодих фахівців до викладацької діяльності; 2) організувати курси «Школа молодого викладача», а також навчання в аспірантурі/докторантурі; 3) сприяти розвитку академічної мобільності та стимулювати професійний розвиток викладачів (у т.ч. отримання додаткової педагогічної освіти);

– *кафедра*: 1) конкретизувати перелік ОК (від початку, їх має бути 1–2), які викладач-початківець має опанувати й допомогти з методологічним забезпеченням; 2) закріпити наставника та надати організаційно-психологічну підтримку викладачу-початківцю; 3) залучати його до участі у «відкритих заняттях» досвідчених професорів/доцентів; 4) сприяти покращанню професійної майстерності викладачів (у т.ч. за рахунок опанування та використання кращих вітчизняних і закордонних практик);

– *викладачі-початківці*: 1) ретельно опрацювати рекомендовані матеріали для кожного ОК, поєднуючи власну активність, ініціативність, працездатність і наполегливість з консультаціями наставників; 2) досконало знати зміст та особливості ОК; 3) опанувати сучасні методики викладання (зокрема, не «насаджувати» знання, а спонукати здобувачів до їх отримання і використання), а також необхідне техніко-технологічне забезпечення цього процесу; 4) вільно володіти українською/іноземною мовою, бути культурним, а також психологічно та ментально готовим до викладацької діяльності; 5) вміти не лише навчити, а й здійснювати наукову, методологічну та організаційно-виховну роботу; 6) враховуючи корпоративну культуру кафедри/ЗВО та не «копіюючи» чийсь, сформувати власну модель поведінки з дотриманням наступних принципів: академічної доброчесності, відповідальності, дисциплінованості, ініціативності, комунікабельності, креативності, лідерства, людяності, партнерства, поваги, порядності, психологічної стійкості, самоорганізованості, свободи вибору траєкторії розвитку, системності, студентоцентризму, толерантності...; 7) визнавати помилки й працювати над їх усуненням; 8) відповідати за результати власної діяльності/бездіяльності;

– викладачі, які стали на шлях розвитку професійної майстерності:

1) переосмислити змістовне наповнення та методологічне забезпечення ОК, використовуючи методологію наукових досліджень; 2) «збагатити» існуючі й розробити авторські ОК (у т.ч. за рахунок адаптації до навчального процесу результатів власних дисертаційних досліджень); 3) сформувати власний «стиль» викладання, бути уважним до деталей, орієнтувати на компетенції, генерувати нові ідеї, розвивати потенціал здобувачів вищої освіти й пишатися їхніми досягненнями; 4) не задовольнятися «вчорашнім» і постійно думати про «майбутнє»: постійно покращувати професійну майстерність, забезпечити розвиток власних особистісних характеристик, зміцнювати власний авторитет; 5) отримувати задоволення від роботи викладача; 6) бути патріотом країни та лояльним до кафедри/ЗВО.

Висновки: Формування професійної майстерності викладача закладу вищої освіти є копітким, складним, послідовним і невідпинним процесом, що має забезпечити еволюцію від висвітлення загальнонавчальних положень ОК до аргументованого просування власних методологічних напрацювань. Подальші наукові розвідки мають бути присвячені розробці практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення результативності публічного управління розвитком вітчизняної сфери вищої (у т.ч. медичної) освіти.

Список використаних джерел

1. Величко І.Г., Васильківський О.С. Розроблення новітніх принципів організації освітнього процесу у ВНЗ України на основі досвіду європейської педагогіки та національної народної освіти ХІХ століття. *Молодий вчений*. 2020. № 8(2). С. 141–144.

2. Красницька О.В. Педагогічна майстерність – шлях до реалізації індивідуального потенціалу викладача вищої військової школи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2020. Вип. 1. С. 122–133.

3. Мельниченко О.А. Освіта як чинник підвищення рівня добробуту населення. *Публічне управління: теорія та практика*: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ДокНаукДержУпр, 2011. № 3. С. 149–153.